

דבר העורכת

לקוראים שלום!

הר האוורסט שבה ושובה את דמיונם של האנשים. הוא ההר הגבוה בעולם ומתנשא לגובה של 8,850 מ'. רבים חולמים להעפיל לפסגתו אך מעטים מצליחים. הראשונים שהצליחו להשיג יעד זה ולחזור היו סר אדמונד הילארי וטנזינג נורגיי. הם היו חברים במשלחת בריטית שהגיעה קרוב לפסגה. בכל יום נבחר זוג מהמשלחת שניסה לכבוש את הפסגה. ב-29 במאי 1953 הילארי וטנזינג יכלו לאתגר ושהו רבע שעה בפסגת העולם! [בערך המתאים בויקיפדיה](#) ניתן לקרוא עוד על ההר וכן על השגים שונים שקשורים בהעפלה להר: מי האיש הזקן ביותר שטפס עליו? והצעיר? הישראלי הראשון ששהה בפסגה? וכו'.

בולים שהונפקו בניו זילנד לאחר מותו של הילארי ב-2008. אז מה בגיליון? רון ברגר כותב דווקא על המשלחת הבריטית של 1924 להר האוורסט. גדעון רענן מספר על המרוץ לקוטב הצפוני. בפינה תנ"ך ואמנות, משה ביאלי מספר על מלכים בתנ"ך. ולבסוף, בכל גיליון, חידון בולאי נושא פרסים.

נתראה בגיליון הבא,

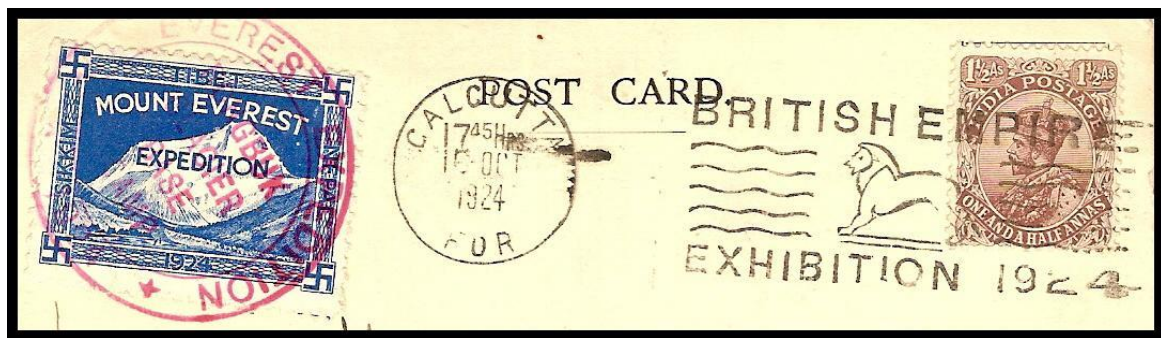
שלכם, שביט

משלחת האוורסט הבריטית של 1924

רון ברגר

בשנת 1924 היה אירוע שעמד במוקד העניין הציבורי – נסיון הירואי של משלחת האוורסט הבריטית השלישית להגיע לפסגת הר האוורסט. המאמר יתרכז במשלחת הזאת דרך סיפורה של גלויה שנשלחה ממנה.

הגלויה נשלחה מכלכותה, עיר הנמל הראשית של הודו הקולוניאלית, ללונדון, ומבויילת ע"י בול של 1½ anna (= 1½^p), מחיר משלוח גלויה בתוך האימפריה הבריטית).

חותמת מכונה בודדת על גלויה מהודו ללונדון

המשלחת היתה אמורה לצאת תחת פיקודו של תת-אלוף **צ'רלס גרנוויל ברוס** (1866 - 1939), שבמלחמת העולם הראשונה היה מפקדם המהולל של לוחמי הגורקה ההודיים בקרבות גליפולי. לרוע מזלו לקה ברוס בהתקף קשה של מלריה שמנע ממנו לצאת לדרך, ואת מקומו מילא סגן אלוף **אדוורד נורטון**.

לגלויה מוצמדת מדבקה כחולה שהוכנה לשימוש על גבי פריטי דואר מהמשלחת, וזו "קשורה" לגלויה באמצעות חותם מיוחד בצבע סגול. הצלם הרשמי של המשלחת היה קפטן **ג'ון בפטסיט לושיוס נואל** (1890 - 1989), שכבר בשנת 1913 ניסה להגיע להר כשהוא מחופש לתושב מקומי (הכניסה לטיבט היתה אסורה לזרים עד 1920). נואל היה הרפתקן נועז שניחן גם בחוש מפותח לעסקים – מסוג האנשים שבמו ידיהם הקימו את האימפריה והרחיבו את גבולותיה.

תפקידו העיקרי של נואל במשלחת של 1924 היה כיוצר הסרט על המשלחת. עם מספר שותפים הוא הקים חברת הפקה שתרכה 8,000 לירות שטרלינג (הון עתק באותה עת) למימון המשלחת, ובתמורה קיבלה את הזכויות ליצירת הסרט והפצתו. בעקבות מודעה בעיתון הגיעו למשרדי המשלחת אלפי פניות בכתב של אנשים, לרוב בני נוער, שביקשו לקבל כמזכרת גלויה מהמשלחת. כתובותיהם של המבקשים הועתקו לאלפי גלויות שנואל עיצב במיוחד, הדפיס עוד בהיותו באנגליה ביחד עם מדבקות המשלחת הכחולות, ולקח עימו לטיבט כדי לשלחן מהבסיס למרגלות ההר. שם הוא עסק ימים שלמים בחתימה על הגלויות, בהדבקת המדבקות, בהחתמתן בחותמת הבסיס ובביול הגלויות בבולים שהביא עמו מהודו כדי שאפשר יהיה לשלוח

אותן לכל המעוניינים. גלויות המשלחת נשמרו על ידי מרבית מקבליהן כמזכרות מימי נעוריהם, לרוב במצב טוב למדי, וכיום יש כמה אלפים מהן בידי אספנים. למרות שאינן נדירות, הן נחשבות לפריט מבוקש.

הכסף שהעניקה חברת ההפקה איפשר את קיום המשלחת תחת חסות החברה הגיאוגרפית הבריטית, והפרסום באמצעות הזמנת הגלויות ומשלוחן הפך את המשלחת לאירוע בולט באנגליה. הקרנות הסרט ומסעות ההרצאות של נואל, שליוו את הקרנות הסרט באנגליה ובאירופה, החזירו לבעלי החברה את השקעתם והכניסו להם רווחים נאים בשנים שלאחר מכן. כיום שמורים בארכיוני קולנוע בעולם מספר העותקים של הסרט, חלקם במצב טוב למדי.

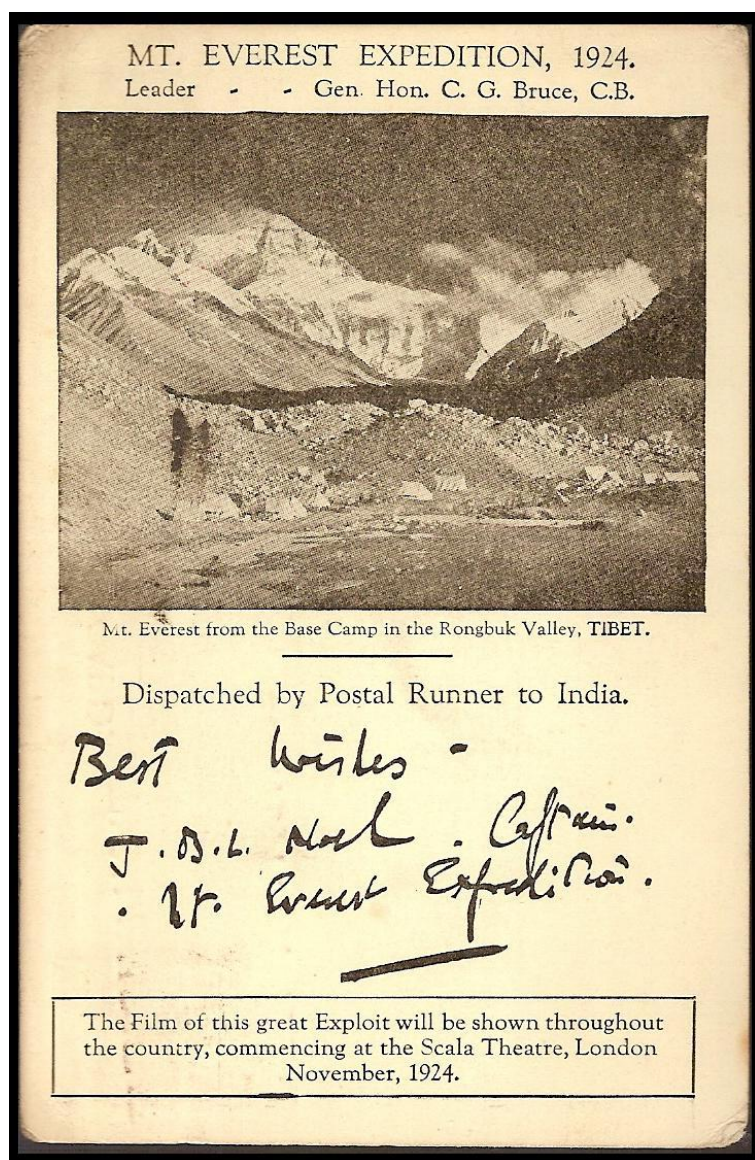
יובל לכיבוש האוורסט
על ידי הילארי

חברים ממשלחת האוורסט השלישית הגיעו קרוב יותר לפסגתו של ההר מכל אדם אחר עד אמצע המאה העשרים. הם שהו על ההר, בגובה של יותר מ-10,000 קילומטרים, במשך ארבעים ותשעה ימים רצופים, מ-28 באפריל ועד 15 ביוני. ב-4 ביוני, הגיע נורטון לגובה של 28,126 רגל, מרחק נגיעה כמעט מפסגת ההר. שיא הגובה הזה נשבר רשמית רק ב-29 במאי 1953, כשסר **אדמונד פרסיבל הילארי** כבש את פסגת ההר.

ארבעה ימים אחר כך, ב-8 ביוני 1924, נעלמו בקרבת הפסגה שניים מהחברים בה - סגן המפקד שלה, **ג'ורג' ליי מאלורי ואנדרו קומיין אירוויין**. מ-1953 ניטש ויכוח בין תומכי הילארי לתומכי מאלורי האם הצליחו שני חברי המשלחת הנעדרים להגיע לפסגת האוורסט. גרזן

הקרח של מאלורי התגלה מתחת ל"מדרגה השנייה" – המפתח להגעה לפסגה – כבר בשנת 1933. גם מיכל החמצן של אירוויין נמצא לא רחוק מהגרזן של מאלורי. בכל אלה לא היה די על מנת לקבוע האם הצליחו השניים להגיע לפסגה והיו בדרכם בחזרה ממנה, או אם נכשלו בנסיונם. אם הילארי ייזכר לעד כראשון כובשי האוורסט שיש תיעוד להצלחתם, הרי מאלורי ייזכר בזכות תשובתו המבריקה למראיין אמריקאי, כשענה בשנת 1923 לשאלה מדוע הוא רוצה לכבוש את האוורסט במלים "**כי הוא שם**".

נחזור עתה לגלויה העומדת במרכז המאמר. בחזית הגלויה מופיע מידע רב. בראשה רשום "משלחת הר האוורסט, 1924, בהנהגת גנרל סי. ג'י. ברוס". כאמור, הכותרת, שהודפסה מראש, שגויה, וברוס לא פיקד בעצמו על המשלחת. מתחת לרישום הזה מופיע צילום של האוורסט שצילם קפטן נואל בביקורו הקודם בהר, ב-1922. יום אחד הסיטה הרוח את הערפילים המכסים בדרך כלל את חלקיו הגבוהים של ההר, והוא התגלה במלוא הדרו לעיני חברי המשלחת. נואל הזדרז לצלם את ההר, והצילום הפך מיד לתמונה ה"רשמית" של ההר. הצילום שעל הגלויה מתואר כ"הר האוורסט ממחנה היציאה בעמק רונגבוק, טיבט". למעשה המחנה של המשלחת השלישית לא היה בעמק אלא על גבי הקרחון עצמו, בגובה ניכר מעל לאתר שממנו נעשה הצילום.

חזית הגלוייה של משלחת האוורסט

מיד מתחת לכיתוב זה מופיע המידע המעניין אותנו כאספני בולים – "שוגר על ידי רץ דואר להודו". כאן נשאר שטח פנוי שבו רשם קפטן נואל בכתב ידו את המסר הבסיסי "מיטב האיחולים / ג'. ב. ל. נואל, קפטן / משלחת הר האוורסט". בתחתית הגלוייה, בתוך מסגרת, מופיע המידע שהיה חשוב במיוחד לשולחי הגלוייה – "הסרט על ההרפתקה הגדולה הזאת יוצג בכל רחבי הארץ, החל בתאטרון הסקאלה, לונדון, בנובמבר 1924". הקרנת הסרט אכן התחילה בזמן זה, ובזכות הגלויות והנסיבות הטרגיות של מות מאלורי ואירוויין זכה להצלחה קופתית ניכרת.

מבחינתנו כאספני בולים מענין במיוחד לבחון את אופן המשלוח של הגלוייה. נפאל, שבתחומה נמצא הר האוורסט, היתה חלק מהקיסרות הבריטית בהודו

רבתי. למרות זאת, בניגוד לשלטון הביורוקראטי ההדוק של בריטניה בהודו, התקיימה בנפאל מערכת שלטון פנימית עצמאית למחצה שלא היתה כה מתקדמת. בקרבת האוורסט, הנמצא בתוך האיזור העצמאי למחצה של טיבט, לא היה אף סניף דואר, ולפיכך שליחים נשאו את הדואר של אנשי המשלחת לסניפים מרוחקים. אבל במקום לסניפים בנפאל הגלויות והמכתבים נלקחו עד לסניף הדואר המרכזי של כלכותה, המרוחקת (בקו אווירי) לא פחות משש מאות וחמישים קילומטרים מההר.

ההחלטה לשלוח את הדואר בדרך זו עשויה להיראות מוזרה לאור העובדה שקטמנדו, בירת נפאל, מרוחקת מההר רק כשבעים קילומטרים בקו אווירי. למעשה, ההחלטה איננה כה בלתי סבירה – הדלאי לאמה וחצר המלוכה בנפאל התנגדו לקיום המשלחת, אף שזו נתמכה על ידי ראשי השלטון הבריטי בהודו. היה, איפוא, חשש שדברי הדואר של המשלחת לא יתקבלו בסבר פנים יפות על ידי הדואר הנפאלי. לכן הגיעו מארגני המשלחת להסדר עם הדואר הבריטי בהודו לבצע את המשלוח בדרך הארוכה יותר, כולל משלוח הדואר על ידי רצים והחתמה של פריטי הדואר בכלכותה.

מרבית פריטי הדואר מהמשלחת אינם נושאים תאריכי יציאה מהמחנה, כך שקשה לדעת כמה זמן היו הרצים בדרך עד שהגלויות (והמכתבים הבודדים) נכנסו לתוך זרם הדואר הרגיל. ההערכות ביחס לפריטים שונים נעות בין חודשיים ומחצה לחמישה חודשים, אבל יש בעיה לקבוע מסמרות בעניין זה – הגלויה לעיל הוחתמה באמצע אוקטובר, ארבעה חודשים לאחר סיום פעילות המשלחת, חודש ומחצה אחרי שנאל חזר בעצמו לאנגליה ושלושה שבועות לפני תחילת הקרנת הסרט. ידועות גם גלויות שנשלחו מסניפי דואר אחרים בהודו הבריטית, שאינן נושאות את חותמת התעמולה של התערוכה. לפחות משלוח אחד הובא על ידי הרץ לדארז'ילינג שבטיבט.

מספר חוקרים פיקפקו בכך שהגלויות אכן הגיעו לאוורסט או נשלחו ממנו. הועלתה גם טענה שהגלויות הושארו על ידי נואל בהודו כשיצא לדרכו לטיבט, והועברו על ידו לדואר לאחר שחזר מההר. טענה זו איננה מבוססת, והשוני הרב הקיים בתאריכי ההחתמות, והעובדה שידועים משלוחים שלא דרך כלכותה, כמו גם תלונותיהם החוזרות של ברוס ונורטון על כמויות הציד שנאל הביא איתו, מהווים כנראה אישור למקוריות של הגלויות וסיפורן.

לתגובות ניתן לפנות לרון ברגר בכתובת: bergeron@012.net.il

ביבשה באויר ובים - ראשונים במרוץ לקוטב הצפוני

גדעון רענן

קווי האורך נפגשים בקוטב.

הקוטב הצפוני הינו מעטה קרח כיפתי, הצף על פני מרחב האוקיינוס הארקטי. בהגדרה הנפוצה ביותר, אליה מתכוונים כאשר אומרים "קוטב", זו היא הנקודה הצפונית ביותר בכדור הארץ. הקוטב הגיאוגרפי הצפוני נמצא בקו הרוחב 90 מעלות צפון, ובו נפגשים כל קווי האורך.

כמו בכל יעד אקזוטי אחר, גם ביחס לקוטב הצפוני התקיים מעין מרוץ בין המנסים לכבושו לראשונה. הקושי הוא עצום: הקוטב מרוחק מכל מקום יישוב, הקור מקפיא עצמות והמזון אינו בנמצא. וככל שגדול הקושי, כל עזה השאיפה להגשים את המטרה, וכך גדולה התהילה למי שמצליח להגיע אל היעד, פשוט "מפני שהוא שם".

כל ההתחלות קשות

אחת המשלחות הראשונות ששמה לעצמה מוצהרת להגיע לקוטב הצפוני הייתה זו של קצין הצי הבריטי **ויליאם אדוארד פארי**, אשר בשנת 1827 הצליחה להגיע לקו הרוחב $82^{\circ} 42'$ צפון.

הניסיון המשמעותי הבא היה של הזואולוג והאוקיינוגרף הנורבגי **פריטיוף ננסן**. ננסן חקר את הזרמים בצפון כדור הארץ, והסיק כי ניתן להיסחף בעזרתם אל קרבת הקוטב. כדי לממש את חלומו הוא הפליג באנייה שנבנתה במיוחד לשם כך, הפראם.

פריטיוף ננסן.

הפראם ("קדימה" בנורבגית) הייתה אניית מפרש בעלת שלושה תרנים. היא תוכננה על ידי **קולין ארצ'ר**, ונבנתה במספנות "לרוויק" בנורבגיה. היתה זו אניית עץ בדחי של 402 טון, באורך של 39 מטר, רוחב של 11 מטר, ו-4.8 מטר שוקע. הספינה הותאמה במיוחד למסע לקוטב, כך שתוכל להתמודד בהצלחה עם לחץ הקרח על דפנותיה אשר ייווצר בעת קפיאת הים.

הפראם.

ב-1893 יצא ננסן לדרכו עם צוות של 12 איש. הפראם עמדה היטב בלחצי הקרח האדירים, אך הזרמים לא נשאו אותה צפונה כמקווה. יחד עם חברו **פרדריק יוהנסן** ירד ננסן מהספינה, והשניים התקדמו צפונה כשהם גולשים על מחלקי סקי. באפריל 1895 הגיעו השניים עד לקו רוחב $86^{\circ} 14'$ צפון, מרחק של כ-400 קילומטר מהיעד. למרות שנכשל בניסיונו לכבוש את הקוטב זכה ננסן לתהילה על ניסיונו ועל מחקריו. לאחר מלחמת העולם הראשונה נרתם לסיוע לפליטים, ועל פעולותיו אלו זכה בפרס נובל לשלום.

גם הפראם לא סיימה את דרכה במסעו של ננסן: היא שימשה מספר משלחות מחקר נורבגיות בין השנים 1893-1912 במסען לקוטב הצפוני ולאנטרקטיקה- כולל זו המפורסמת של **רואלד אמונדסן**. האניה מוצגת כיום במוזיאון הקרוי על שמה באוסלו.

הראשון להגיע לקוטב –האמנם?

במשך שנים רבות נזקף כיבוש הקוטב הצפוני למהנדס הצי האמריקאי **רוברט אדווין פירי**, שטען כי הגיע לקוטב ב-6 לאפריל 1909. פירי היה מלווה על ידי אמריקאי נוסף, **מת'יו הנסון**, וארבעה ילידים אינווטים (אסקימואים) אשר סייעו בידם ונהגו את מזחלות השלג הרתומות לכלבים.

מעטפת יום ראשון אמריקאית, של סדרת חוקרי הקוטב. הבול הימני מנציח את פירי והנסון.

פירי זכה לכבוד ולפרסים רבים, אך היו שהטילו ספק בהצלחתו. המחלוקת נסבה על שתי נקודות עיקריות:

- המדידות שנעשו על ידי פירי לא נתמכו על ידי מודד נוסף.
- רישום יומן המסע - המרחק שעברה המשלחת ומשך הזמן שנטען כי בו בוצע נראו בלתי סבירים.

המחלוקת הוכרעה סופית רק ב-1996, בבדיקה בה הוכח כי פירי הגיע עד כדי 40 קילומטר מהקוטב. מאחר ואמצעי המדידה השתכללו מאוד ב-90 השנים הללו, ניתן, לדעתי, לקבוע כי פירי אכן הגיע לקוטב הצפוני בגבולות הדיוק להם היה מסוגל.

טיסה ראשונה מעל הקוטב

הטיסה הראשונה מעל הקוטב שאין חולקים עליה היא של החוקר הנורבגי **רואלד אמונדסן** ונותן החסות שלו, האמריקאי **לינקולן אלסוורת'**, בספינת האוויר "נורג". הארוע התרחש ב-12 למאי 1926, במהלך טיסה בין מפרץ המלכים שבאי הנורבגי סוורבאלד אל טלר שבאלסקה, ובמהלכה חלפה הספינה מעל כיפת הקרח בקוטב. ספינת האוויר, שהייתה בבעלות נורבגית (כפי שניתן ללמוד משמה), תוכננה והופעלה

אמונדסן וספינת האוויר נורג
מעל הקוטב הצפוני.

חותמת מרומניה לציון 80 לטיסתה
ההיסטורית של נורג מעל לקוטב.

מעטפה שנשלחה אל סר יוברט ווילקינס מסיפון הנאוטילוס בברגן, נורבגיה. זוהי מעטפה רשמית של המשלחת עם איור הצוללת. ווילקינס הלך לעולמו פחות מארבעה חודשים אחרי שהנאוטילוס חצתה את הקוטב, הישג אליו שאף כל ימיו.

צוללות בקוטב הצפוני

בשלהי שנת 1931 נעשה ניסיון כושל להגיע לקוטב באמצעות צוללת. הניסיון נעשה על ידי משלחתם של מיועדנו לינקולן אלסוורת' וסר **יוברט ווילקינס**, חוקר וגיאוגרף אוסטרלי אשר ארגן משלחת מחקר לקוטב הצפוני. הצוללת הצליחה להגיע עד לקו הרוחב 82 צפון- צפונה יותר מכל כלי שיט עד לאותה העת.

הצוללת הראשונה לחצות את הקוטב תחת מעטה הקרח היתה הצוללת הגרעינית האמריקאית "נאוטילוס". היה זה ב-3 לאוגוסט 1958, בעת מעבר בצלילה ממערב למזרח - ממיצר ברינג בצפון האוקיינוס הפאסיפי דרך ימת ביפורט שבאוקיאנוס הארקטי אל ים גרינלנד ומיצרי דנמרק בואכה צפון האטלנטי.

מספר חודשים אחר כך, ב-17 למרץ 1959, צוללת אמריקאית גרעינית בשם "סקייט" הגיחה אל פני השטח דרך מעטה הקרח בדיוק בנקודת הקוטב. באותו אירוע, וכמחווה ליוברט ווילקינס אשר לא זכה להגיע לקוטב, ערך הצוות טקס אזכרה ופיזר במקום את אפרו של החוקר הדגול.

חותמת לציון 30 שנה לחציית הקוטב הצפוני על ידי הנאוטילוס. צללית הצוללת נראית בחותמת.

אנייה ראשונה בקוטב

האנייה הראשונה אשר הצליחה לפרוץ דרך מעטה הקרח ולהגיע אל הקוטב הייתה שוברת הקרח הגרעינית הרוסית "ארקטיקה". היה זה ב-17 לאוגוסט 1977. ה"ארקטיקה" הינה אחת מתוך חמש אניות אחיות, אשר נבנו עבור ממשלת רוסיה במספנות הצי בסנט פטרסבורג. היא הושקה בשנת 1975.

גיליון מזכרת לציון הגעתה של הארקטיקה לקוטב. בבול נראית האנייה, ובגיליון – מסלול הפלגתה.

עיקר תפקידן של שוברות הקרח הגרעיניות הינו פריצת נתיבי המים עבור אניות הסוחר לאורך חופה הצפוני של רוסיה באוקיאנוס הארקטי. עובי שכבת הקרח באזורים אלה יכול להגיעה לכדי 1.2-2.0 מטר במהלך החורף. בנוסף, משמשות שוברות הקרח לצורכי סיוע וחילוץ, כאמצעי תחבורה ובסיס צף למשלחות מדעיות לקוטב ולצורכי תיירות הקוטב המתפתחת.

ראשונים לצלול לקרקעית הים מתחת לקוטב

ב-2 לאוגוסט 2007 הייתה זו משלחת מחקר רוסית אשר צללה לראשונה אל קרקעית האוקיאנוס הארקטי מתחת לקוטב לעומק של 4,300 מטרים. צלילה זו נערכה במסגרת משלחת מחקר רוסית לקוטב בראשותו של חוקר הקוטב **ארתור צ'לינגרוב**. הצוללת נעצה את דגלה של רוסיה על קרקעית הים מתחת לקוטב כאקט סימבולי לתביעות הבעלות של רוסיה על קרקעית האוקיאנוס הארקטי.

למעלה: אניית המחקר "אקדמיק פיודורוב", אשר שמשה כאניית האם לצלילה. באמצע: הצוללת מדגם מיר. למטה: דגל רוסיה בקרקעית האוקיאנוס, מתחת לקוטב.

לתגובות ניתן לפנות לגדעון רענן בכתובת:

raanan18@zahav.net.il

מלכים בתנ"ך

משה ביאלי

בארצות רבות הייתה נהוגה המלוכה כשיטת ממשל מקובלת. בדרך כלל שושלת המלוכה עברה מאב לבן (או בת) ללא בחירות דמוקרטיות. המלוכה עודנה קיימת במדינות מערביות כגון אנגליה, ספרד ושבדיה, אולם הפרלמנטים במדינות אלו, הנבחרים ישירות על ידי העם, הם אלה המנהלים את המדינה על מוסדותיה השונים. תפקידו של המלך במדינות אלו הוא טקסי בעיקרו.

המלוכה בישראל החלה בתקופתו של **שמואל הנביא**. כמתואר בפרק ח' של ספר שמואל א'. בימי זקנתו של שמואל התברר כי בניו אינם ראויים למלא את מקומו, וכך עלתה התביעה כי גם לעם ישראל יהיה מלך:

ד וַיִּתְקַבְּצוּ, כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיָּבֹאוּ אֶל-שְׁמוּאֵל, הַקִּמְתָּה. ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, הִנֵּה אַתָּה זָקֵנָה, וּבְנֶיךָ, לֹא הֵלְכוּ בְּדַרְכֶּיךָ; עַתָּה, שִׁימָה-לָנוּ מֶלֶךְ, לְשִׁפְטָנוּ-כָּכָל-הַגּוֹיִם.

בתנ"ך מובאות שלוש קבוצות של מלכים: מלכי ישראל, מלכי בית דוד ומלכים של אומות אחרות. בסקירה הנוכחית נביא דוגמאות של מלכים משלוש קבוצות אלו אשר הונצחו על גבי בולים. התאריכים המציינים את תקופת שלטונם הם הערכות המבוססות על מחקרים העוסקים בנושא.

מלכי ישראל

המלך הראשון של עם ישראל היה **שאול בן קיש**, בן שבת בנימין. כמתואר בשמואל א' בפרק ט' היה שאול "**בַּחֹר וְטוֹב, וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, טוֹב מִמֶּנּוּ; מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה, גְּבֵהַ מִכָּל-הָעָם**". שאול נמשח למלך על ידי שמואל ושלט בין השנים 1029 ל-1004 לפני הספירה. שאול הונצח, עד כה, בבולי ישראל בלבד: בפעם הראשונה היה זה במסגרת סדרת מועדים לשמחה משנת 1960, בעיצובו של א. קלדרון, המראה את שאול כדמות סמכותית ומרשימה.

שאול המלך

בערוב ימיו היה שאול לאיש אחר. רוח רעה הייתה תוקפת אותו, **דוד** הצעיר היה מנגן בפניו כדי להרגיעו. אולם באחד המקרים הנגינה לא השיגה את מטרתה: **וַיִּטֹּל שָׁאוּל, אֶת-הַחֲנִית, וַיֹּאמֶר, אֵכָה בְּדֹד וּבְקִיר; וַיִּסֹּב דָּוִד מִפָּנָיו** (שמואל א' פרק י"ח פסוק י"א). אירוע זה תואר על ידי הצייר **גוסטב דורה**, איש המאה ה-19 אשר נודע בציורי התנ"ך שלו. בשנת 1995 הונפק בישראל בול לזכרו של המלחין **דאריוס מיו**, אשר חיבר בין השאר אופרה העוסקת בחיי דוד. בבול מובא גם ציורו של דורה, המראה את שאול המטיל את חניתו לעבר דוד המנגן בנבל. בול זה מובא בראש בעמוד הבא.

שאל מטיל את חניתו בדוד

מלכי בית דוד

שושלת בית דוד מלכה על יהודה ברציפות מימיו של דוד המלך, מייסד השושלת, ועד חורבן בית המקדש הראשון בימי מלכותו של **צדקיהו**. בסך הכל מדובר בתקופה של למעלה מארבע מאות שנה.

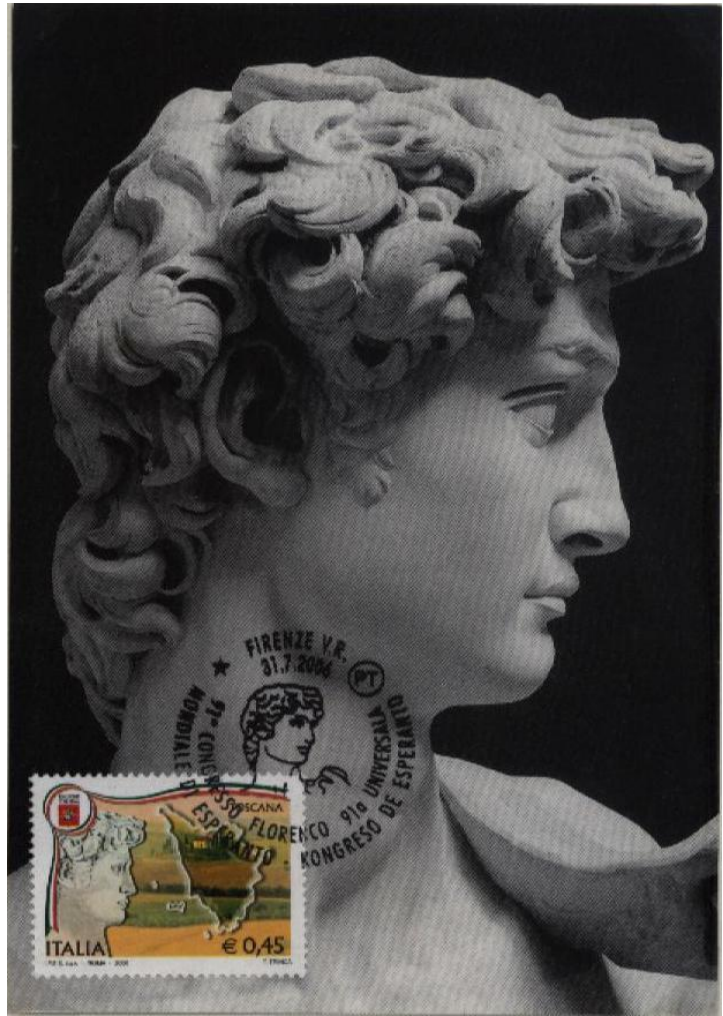
דוד המלך עצמו מלך ממותו של שאול בשנת 1004 לפני הספירה ועד שנת 965 לפני הספירה לערך. במהלך ארבעים שנות שלטונו הוא הקים את האימפריה הראשונה – והגדולה ביותר – בתולדות עם ישראל.

המלכתו של דוד מתוארת בספר שמואל א' פרק ט"ז: **"וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת-קֶרֶן הַשֶּׁמֶן, וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ בְּקֶרֶב אֶחָיו, וַתַּצְלַח רוּחַ-יְהוָה אֶל-דָּוִד, מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמֵעַלָּה"**. סצנה זו מתוארת בציור מרשים של **רפאל** מראשית המאה ה-16.

שמואל מושח את דוד למלך

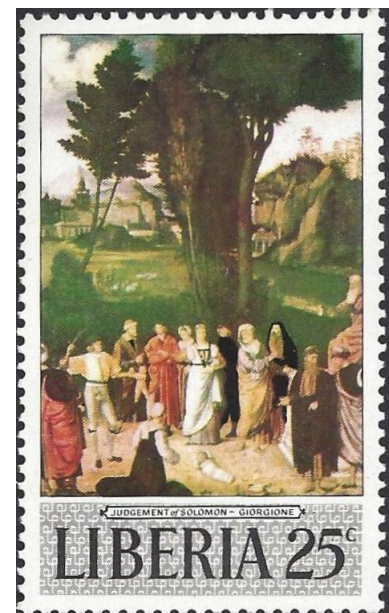
יצירת האמנות המפורסמת ביותר הקשורה לדוד היא פסלו של **מיכאלאנג'לו**. הפסל נוצר בין השנים 1501 ל-1504, ונועד לבטא את עצמאותה של העיר פירנצה באמצעות דוד, המבטיח את עצמאות בני עמו בקרב עם גולית. זוהי אחת מיצירות האמנות המפורסמות ביותר בעולם, ובחרתי להציג אותה כאן באמצעות שני בולים מגרמניה, המראים תקריב של האף והשפתיים, ובאמצעות גלויות מירב איטלקית.

כיום מקובל העיקרון של הפרדת רשויות, במסגרתו יש הפרדה מוחלטת בין השלטון (הרשות המבצעת) ובית המשפט (הרשות השופטת). בימי התנ"ך הדברים היו שונים, והמלכים שימשו גם כשופטים עליונים. בשנת 1969 התקיימה בארץ תערוכה לכבוד האמן היהודי הדגול **מארק שאגאל**. לקראת התערוכה הונפק בארץ בול המראה ציור של שאגאל, ובו דוד משמש כשופט. בשובר נכלל הפסוק **"וְיָהּ דָּוִד, עָשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה--לְכָל-עַמּוֹ"** (שמואל ב', פרק ח' פסוק ט"ו). בחרתי להציג כאן את הבול יחד עם חותמת היום הראשון.

אחרי מותו של דוד עבר השלטון לידי בנו, **שלמה המלך**. כארבעים שנה נמשכה תקופת שלטונו – משנת 967 ועד שנת 928 לפני הספירה. ימים אלו התאפיינו בשלום ושלווה, והאירוע הבולט בתקופה היה בניית בית המקדש.

לשלמה המלך יצאו מוניטין של "החכם מכל אדם", והדבר בא לידי ביטוי ב"משפט שלמה" המפורסם (מלכים א', פרק ג'), שבו נדרש המלך להכריע בין שתי נשים שטענו כי "תינוק המריבה" הוא שלהן. משפט שלמה הצית את דמיונם של אמנים לאורך הדורות. הבול מליבריה מראה ציור של **ג'ורג'ונה** – צייר איטלקי מתקופת הרנסאנס. בציור זה המשפט מתנהל בצל העץ בחיק הטבע, ועל רקע שליו זה סערת הנפש של הדמויות גדולה עוד יותר. הבול מצרפת מציג ויטראז' (זכוכיות צבעוניות הניצבות בחלון ויוצרות ביחד תמונה) מהקתדרלה של שטרסבורג. החותמת מתמקדת בדמותו של המלך, השומר על קור רוח גם כאשר עומדים לגזור את הילד החי לשניים. שימו לב למבט העצוב בעיניו של שלמה, במעיד כי הוא מודע לקושי הנפשי אותו יצר לאם האמיתית בלית ברירה במהלך המשפט.

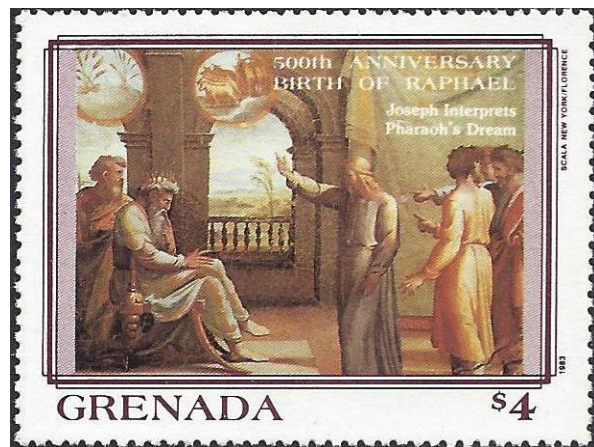
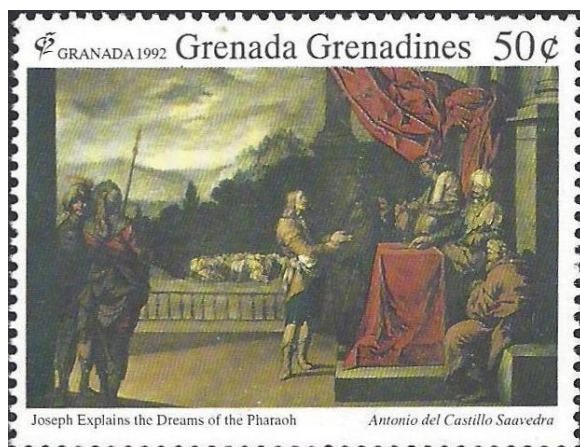

מלכים מאומות אחרות

כפי שציינו קודם, רעיון המלוכה הגיע לעם ישראל מעמים אחרים. בתנ"ך מופיעים מלכים של עמים אחרים הרבה לפני שאול, וכן הרבה אחרי צדקיהו, המלך האחרון של עם ישראל.

במהלך חג הפסח קראנו כולנו בהגדה על סיפור יציאת מצרים ועל המלך **פרעה**. למעשה, פרעה אינו שם של מלך אלא תואר של מלכי מצרים העתיקה, שנחשבו בעיני עמם לאלים. החל מתקופת השושלת ה-22 של מלכי מצרים (925 – 720 לפני הספירה) נוסף תואר הכבוד פרעה לכל אחד משליטי השושלת.

הפרעה הראשון המוזכר במקרא הוא זה שהעלה את **יוסף** לגדולה, לאחר שיוסף פתר את חלומותיו, כמתואר בפרק מ"א בספר בראשית. אני מציג כאן את ציוריהם של **רפאל** (ראשית המאה ה-16) ושל צייר ספרדי בשם **אנטוניו קסטילו דל סאוודה** (אמצע המאה ה-17), המראים שניהם את יוסף הניצב בפני פרעה ופותר את חלומותיו. שימו לב להבדלים בין שני הציורים: אצל רפאל (מימין) יוסף עומד מול המלך בטוח בעצמו, בעוד יועצי המלך מאחוריו נבוכים ומבולבלים. לעומת זאת, קסטילו (משמאל) מדגיש את המתח ואומץ הלב שנדרש מיוסף, שזה עתה הוצא מהכלא והוא בפני מלך הנחשב בעיני עמו לאל. כדי להדגיש זאת בוחר האמן יום סוער וקודר, אשר בוודאי אינו אופייני למזג האויר של מצרים. מאחורי יוסף ניצבים השומרים ובידיהם חנית – רמז לסכנות האורבות לו.

מיניאטורה מהמאה ה-14 המראה את דריווש

המלך האחרון הנזכר בתנ"ך הוא **דריווש** הראשון, מלך פרס אשר הפך את ארצו לאימפריה, ובשל כך הוא ידוע גם כדריווש הגדול. דריווש חי בין השנים 558 ל-486 לפני הספירה, והוא נזכר בתנ"ך בספרים חגי, זכריה ועזרא. בתולדות עם ישראל הוא ייזכר כמי שאפשר את הקמת בית המקדש השני ועליית עזרא ונחמיה. ייתכן ובנו הוא המלך **אחשוורוש** המוזכר במגילת אסתר.

משה ביאלי אוסף בולים בנושא התנ"ך באמנות. כתובתו למשלוח תגובות:
mobilom@bezeqint.net

חידון מספר 73

איזו מדינה?

איך נקראת היום המדינה שהנפיקה את הבול שלפניכם?

מי האיש?

מי האיש הנראה בבול?
באיזו מדינה אפריקאית פעל?
באיזה פרס חשוב זכה?

זהה את האתר

איך נקרא שער זה?
באיזו עיר הוא נמצא?
מתי הוא נבנה לכבוד מה?
איזה חפץ יהודי חשוב מתואר בו?

את הפתרונות יש לשלוח למערכת nosonchik@gmail.com עד ל-15 במאי.
הפותרים מתבקשים לציין את גילם. בין הילדים ובני הנוער שיפתרו נכונה את החידות יוגרל פרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית. התשובות לחידות ושם הזוכה יפורסמו בגליון הבא.

פתרון חידון מספר 72

איזו מדינה?

התשובה הנכונה היא א' –
אזרבייג'ן

מי האיש?

הגיליונית מוקדשת לזכרו של
פרנץ פושקש, אחד מגדולי
הכדורגלנים של המאה העשרים.
פושקש היה כוכבה של נבחרת
הפלא ההונגרית בתחילת שנות
ה-50. לאחר פלישת ברית
המועצות להונגריה עזב פושקש
את ארצו והיה לכוכבה של ריאל
מדריד.

זהה את האתר

הבול מראה את צבא הטרהקוטה, הכולל
למעלה מ-7,000 פסלים של חיילים
בגודל טבעי. הפסלים נוצרו כ-200 שנה
לפני הספירה, והיו חלק מקברו של אחד
מקיסרי סין. צבא הטרהקוטה התגלה
במקרה לפני כ-40 שנה.

בהגרלה שנערכה בין הפותרים נכונה עלה שמו של בועז ירדן בן ה-15. בועז זוכה
בפרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית.

מכתבים למערכת – לכל תגובה, הצעה או שאלה ניתן לפנות אלינו בכתובת
nosonchik@gmail.com